

GENOWEFA HOROSZKO

**MONETY Z BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH
W STARGARDZIE SZCZECIŃSKIM**

W 2005 r. ekipa z Muzeum w Stargardzie Szczecińskim pod kierownictwem Marka Dworaczka i Marcina Majewskiego na terenie dawnego klasztoru augustianów-eremitów w północnej części Starego Miasta w Stargardzie Szczecińskim prowadziła badania archeologiczne. Były one konsekwencją przeprowadzonych w maju 2004 r. interwencyjnych prac archeologicznych przy przebudowie sieci ciepłej z przyłączami do budynków mieszkalnych przy ul. Klasztornej, Wita Stwosza, Bolesława Chrobrego i Portowej.

Na stanowisku 11a — miasto lokacyjne — odkryto w różnych miejscach 27 monet bitych w okresie od XIII do XVIII w. Wystąpiły tu monety zachodniopomorskie (11 sztuk), brandenbursko-pruskie (osiem), niemieckie (pięć) oraz po jednym okazie polskim, krzyżackim i czeskim. Zestaw monet jest typowy: przeważają monety rodzime związane z istnieniem państwa zachodniopomorskiego, a po jego podziale w 1637 r. z panowaniem Brandenburgii (od 1701 r. Prus). Konieczna jednak wydaje się wzmianka o dwóch rzadkich egzemplarzach, mianowicie o brakteacie z dwoma pastorałami w słupek, zwróconymi krzywaśniami na zewnątrz, w promienistej obwódce (nr 16) i o fałszywym czeskim fenigu z początku XVI w. (nr 9).

Wyobrażenie dwóch pastorałów w słupek w promienistej obwódce na kołnierzu ma charakter wyraźnie sakralny i na pierwszy rzut oka przypomina stemple monet biskupów kamińskich ze znanymi motywami — dwoma skrzyżowanymi pastorałami (DbgP 101, 101a, 101b, 101c)¹. Taka symbolika nie ma dotychczas analogii w znaleziskach zachodniopomorskich, co nie dziwi tak bardzo, zwłaszcza że do niedawna nie można było również wskazać zespołów pomorskich z przypisywanymi biskupstwu kamińskiemu dwoma skrzyżowanymi pastorałami². Według przyjętych ustaleń wszystkie przedstawienia skrzyżowanych pastorałów tworzą jeden zespół i pochodzą z mennicy

¹ H. Dannenberg, *Münzgeschichte Pommerns im Mittelalter*, Berlin 1893.

² Wystawiony w marcu 2006 r. na 9 aukcji Poznańskiego Domu Aukcyjnego brakteat z dwoma skrzyżowanymi pastorałami (typ DbgP 101a) pochodzi prawdopodobnie ze skarbu odkrytego pod Mielnem, gm. loco, pow. Koszalin. Dotychczas najliczniej brakteaty z symbolami dwóch skrzyżowanych pastorałów wystąpiły w dwóch skarbach niemieckich z Hehlingen w Brunzwicku (10 szt.) i Broda w Meklemburgii (3 szt.) oraz dwóch skarbach duńskich z Kirial (2 szt.) i Hvidøre (2 szt.). Istnieje jednak niebezpieczeństwo, że jest to nowe fałszerstwo.

kołobrzesckiej³. Jednak motyw dwóch pastorałów w słup prezentuje odmienne wyobrażenie wśród rozmaitych symbolów władzy biskupiej w obrębie diecezji kamieńskiej. Dannenberg nie zanotował takiego typu, chociaż zbliżony motyw można dostrzec na brakteacie wchodzącym w skład XIX-wiecznego skarbu z Broda w Meklemburgii⁴. Rysunek kompozycji, wprawdzie zniekształcony, bardziej przypomina dwa pastorały w słup, aniżeli sugerowane przez autora baranie rogi.

Zbieżność z interesującym nas motywem wykazuje symbolika na dwóch brakteatach zamieszczonych w publikacji Arthura Suhlego o monetach kołobrzesckich w średniowieczu⁵. W tej mało znanej pracy po raz pierwszy możemy zobaczyć fotografie, a nie rysunki, monet przyporządkowanych przez autora biskupom kamieńskim i mennicy kołobrzesckiej (ryc. 1–5). Wśród znanych już przedstawień stempla z symbolami władzy biskupiej pojawiają się brakteaty z dwoma pastorałami w słup, krzywaśniami na zewnątrz, w promienistej obwódce. Stylem wykonania i wielkością stanowią pełną analogię do brakteata znalezioneego w Stargardzie. Chociaż atrybucja została jednoznacznie wskazana przez Suhlego, budzi moje wątpliwości. Autor wyszedł z powszechnego przekonania, by łączyć wyobrażenia rozmaitych symbolów władzy biskupiej: mitrę, skrzyżowane pastorały, głowę i pastorał, oraz pastorały w słup z biskupami kamieńskimi i mennicą w Kołobrzegu. Odwołał się przy tym do pieczęci sekretnej miasta z początku XIV w., która akurat nie daje mocnych podstaw do takiego twierdzenia, przynajmniej jeśli chodzi o interesujące nas wyobrażenie⁶. Niepodważalnym symbolem Kołobrzegu od XIV w. były i są dwa zasadnicze elementy — infuła i skrzyżowane pastorały, które bez zmian dotrwały na pieczęciach oraz w herbie miasta do naszych czasów. Nie pojawiły się natomiast nigdy na pieczęciach kołobrzesckich wyobrażenia pastorałów w słup. Za kołobrzescką mennicą nie przemawia również technika. Relief jest stosunkowo płytki, w otoku występują promienie, średnica jest nieduża (ok. 15 mm). Ze względu na symbolikę i miejsce odkrycia, brakteat słusznie należy łączyć z mennicą biskupów kamieńskich, lecz nie kołobrzescką.

Ryc. 1–5: Brakteaty biskupów kamieńskich wg A. Suhlego (reprodukcja z mikrofilmu)

³ R. Kiersnowski, *Monety biskupów kamieńskich z XIII i XIV wieku*, WN VI, 1962, s. 1–27.

⁴ Dannenberg, *o.c.*, s. 159–160, tabl. V, nr 85.

⁵ A. Suhle, *Kolbergs Münzen im Mittelalter*, Jahrbuch des Kolberger Vereins für Heimatkunde als Fortsetzung des Kolberg-Körliner Heimatkalenders, R. 15, 1938, s. 93–95, ryc. 12.

⁶ O. Hupp, *Königreich Preußen, Wappen der Städte, Flecken und Dörfer. Ostpreußen, Westpreußen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien*, [Frankfurt a.M.] 1896, 1898, Bonn 1985, s. 94.

Od dawna istnieją przypuszczenia, oparte m.in. na przesłankach typologicznych i ikonograficznych, o działalności w Kamieniu mennicy biskupiej. Wydaje się, iż w XIV w. były po temu również odpowiednie warunki terytorialne. W 1321 r. ziemia kamieńska z miastem Kamieniem weszła okresowo w charakterze zastawu rentowego (do 1372 r.) w ramy władztwa biskupiego, co skutkowało gwałtownym rozwojem budowlanym osiedla biskupiego. Wyodrębnione w końcu XII w. w stolicy biskupstwa, umocniło się w XIV stuleciu jako niezależny od miasta kompleks osadniczy. W nietypowy sposób, w obrębie jednego organizmu egzystowały dwa miasta: lokacyjne i biskupie, oba obwarowane i otoczone fosami. Osiedle kościelne w szczytowym okresie rozwoju, w połowie XIV w., stanowiło ok. 40% terytorium miasta lokacyjnego⁷. W tym też okresie biskupstwo tworzyło najbardziej zwarte terytorialnie władztwo z pełnymi prawami, w tym swobodą menniczą. Zachowane liczne zabytki numizmatyczne i wzmianki w dokumentach o „monecie kołobrzeskiej” dowodzą korzystania z tego prawa przez biskupów. Przyjmuje się jednak w polskiej literaturze, mimo licznych wątpliwości, że mennica biskupia funkcjonowała wyłącznie w Kołobrzegu. Ryszard Kiersnowski przyznaje wprawdzie, że w latach 1321–1355 istniały w Kamieniu formalne warunki dla biskupiej produkcji menniczej, lecz istnienie jej nie wydaje się prawdopodobne⁸. Zastanawiający jest jednak fakt wykształcenia się w XIV w. w biskupim mennictwie denarowym dwóch zróżnicowanych grup monet, pochodzących najpewniej z dwóch różnych mennic. Najbardziej zwartą grupę tworzy część z nich z umieszczoną na awersie postacią z pastorałami w rękach (Dbg 330, 331, 332, 334, 335) i znakami herbowymi na odwrocie. Analiza treści rewersów tych monet pozwoliła z dużym prawdopodobieństwem przydzielić je poszczególnym biskupom, od ok. 1320 r. do początków XV w.⁹ Symbolika awersów pozwala zaś dostrzec podobieństwo postaci z pastorałami w rękach do elementów wyobrażeń znanych z pieczęci Kamienia. Nie wiemy, jakich pieczęci używał Kamień w chwili lokacji w 1274 r., znany dopiero godło z 1390 r., które harmonijnie łączy symbolikę religijną — wizerunek świętego Jana Chrzciciela pomiędzy dwoma pastorałami, z symboliką miejską — murem¹⁰. Wyobrażenie św. Jana Chrzciciela, patrona katedry kamieńskiej, trafiło na pieczęć miejską najpewniej w okresie rządów biskupich i akcentowało władzę zwierzchnią reprezentowaną przez biskupa. Treść pieczęci zmieniła się jednak wraz z upływem czasu i stosunkami własnościowymi, gdyż po przejściu miasta ponownie pod władzę książęcą wizerunek świętego mógł przekazywać jedynie informację o lokalnym patronie. A jeśli tak, to może powinniśmy zgodzić się z sugestią Jerzego Pinińskiego i zidentyfikować postać z pastorałami z awersów czternastowiecznych denarów z wyobrażeniem św. Jana Chrzciciela, a nie biskupa¹¹, którego władzę manifestował herb umieszczony na odwrotnej stronie denarów. Wnioski, jakie

⁷ W. Stępiński, *Kamień Pomorski w XII i XIII wieku*, Warszawa–Poznań 1975, s. 84–85. Biskupi dość często przebywali w Kamieniu, a ich pozycja w mieście i w ziemi kamieńskiej była mocna. W zakresie przywilejów miejskich ograniczyli się tylko do dwukrotnego ich potwierdzenia.

⁸ Kiersnowski, *o.c.*, s. 8–9; J. Piniński, *Monety bite na terenie Kamienia Pomorskiego i mennictwo biskupów kamieńskich*, Materiały Zachodniopomorskie, T. XX, 1974, s. 329–342.

⁹ Kiersnowski, *o.c.*, s. 20.

¹⁰ Hupp, *o.c.*, s. 86. Kolejne pieczęcie powstające w następnych stuleciach, do dzisiaj, powtarzają motyw z 1390 r.

¹¹ Piniński, *o.c.*, s. 340.

nasuwają się z powyższej analizy, mogą oznaczać, iż bicie brakteatów z wyobrażeniem pastorałów w słup oraz denarów z postacią i pastorałami odbywało się w miejscowości będącej siedzibą biskupa, a stargardzki okaz jest pierwszym zarejestrowanym brakteatem biskupim z kamieńskiej mennicy na Pomorzu.

Drugim rzadkim, może nawet wyjątkowym zjawiskiem na Pomorzu jest fałszywy jednostronny denar (*bílý peníz*) czeskiego króla Władysława II Jagiellończyka (1471–1516), z negatywem awersu na odwrociu. Oryginalne czeskie denary, zwane białymi, często były naśladowane i fałszowane w wielu krajach. Fałszowanie odbywało się techniką posrebrzania miedzianego krążka i odrębnego wycinania napisu otokowego. Chronologia stargardzkiego egzemplarza jest XVI-wieczna, z racji rysunku wspiętego lwa. Na oryginalnych fenigach wyobrażenie takiego lwa pojawiło się na naj młodszych typach, bitych w latach 1509–1515¹². Stargardzki okaz nie ma analogii w materiale znaleziskowym z terenów Brandenburgii ani Pomorza. Najdalej na północ, oryginalne jednostronne fenigi, przypuszczalnie także Władysława II, znajdujemy w dwóch znaleziskach z Głogowa (woj. dolnośląskie) i Komprachcic (woj. opolskie)¹³.

WYKAZ MONET

1. **Brandenburgia?, fragment brakteata, 1. połowa XVII w.**
 Av.: w tarczy herbowej orzeł?, nad tarczą data lub ornament
 0,071 g, ok. 1/3 monety, srebro, powierzchnia porowata, kołnierz wyszczerbiony.
 Wykop III, warstwa ob. 4, cz. W; nr inw. 48/III/A/S.
2. **Brandenburgia, Fryderyk I (III), 3 fenigi 1706, men. Magdeburg, mincmistrz Heinrich Friedrich Halter**
 Av.: ukoronowany orzeł z koroną na szyi, na piersi monogram FR, na dole inicjały HF-H
 Rv.: *3* / PF:BRAN / DENB-LAND / MUNTZ / 1706
 0,488 g, 16,3 mm, srebro. Schrötter II 304.
 Wykop II, warstwa XI; nr inw. 60/II/A/S.
3. **Brandenburgia, Fryderyk I (III), 4 fenigi 1706, men. Magdeburg, mincmistrz Heinrich Friedrich Halter**
 Av.: ukoronowany monogram FR, na dole inicjały HFH
 Rv.: *IIII* / PF:BRAN / DENBLAND / MUNTZ / 1706
 0,792 g, 17,5 mm, srebro. Schrötter II, 286.
 Wykop III, obiekt 7; nr inw. 176/III/A/S.
4. **Brandenburgia, Fryderyk II, 1 fenig 1768, men. Berlin**
 Av.: monogram FR pod koroną, pod nim 1768
 Rv.: * 1 * / GUTER / PFEN / * A *
 0,391 g, 13,8 mm, miedź ze śladami srebra, powierzchnia wytarta, porowata, pogięta.
 Bahrfeldt 3012, Schrötter II 883.
 Wykop II, warstwa VI; nr inw. 33/II/A/S.

¹² J. Smolík, *Pražské groše a jejich dítly (1300–1547)*, Praha 1894 [reed. Praha 1971], nr II.c.10–13.

¹³ S. Kubiak, *Znaleziska monet z lat 1146–1500 z terenu Polski. Inwentarz*, przy współudziale B. Paszkiewicza, Poznań 1998, nr 308/III.11, 415.2.

- 5. Brandenburgia, Fryderyk II, 3 fenigi 177[7], men. Berlin**
 Av.: monogram FR pod koroną, poniżej A
 Rv.: ❁ 3 ❁ / GUTE / PFEN / 177[7]
 0,674 g, 16,0 mm, srebro, powierzchnia wytarta, porowata. Bahrfeldt 3078, Schrötter II 868.
 Wykop II, obiekt 7; nr inw. 41/II/A/S.
- 6. Brandenburgia, Fryderyk II, 4 fenigi 1766, men. Berlin**
 Av.: monogram FR pod koroną, po bokach 17-66
 Rv.: ★ 4 ★ / GUTE / PFEN / ★ A ★
 0,462 g, 17,7 mm, srebro, powierzchnia porowata. Bahrfeldt 2997.
 Wykop II, warstwa IV; nr inw. 17/II/A/S.
- 7. Brandenburgia, Fryderyk II, fałszywy grosz (1/24 talara) 178[3]**
 Av.: monogram FR pod koroną, po bokach 17-8[3]
 Rv.: ★ 24 ★ / EINEN / THALER / A
 1,884 g, 20,1 mm, miedź, powierzchnia wytarta, porowata. Bahrfeldt 3121 (moneta oryginalna z mennicy berlińskiej).
 Wykop II, warstwa IV; nr inw. 9/II/A/S.
- 8. Brandenburgia, Fryderyk Wilhelm II, 1 fenig 1790, men. Berlin**
 Av.: monogram FWR pod koroną
 Rv.: ❁ I ❁ / PFENNIG / 1790 / A, zewnętrzna obwódka perełkowa
 0,614 g, 14,5 mm, srebro bilonowe. Schrötter III, 99.
 Wykop II, warstwa V; nr inw. 15/II/A/S.
- 9. Czechy, Władysław II Jagiellończyk (1471–1516), białý peníz jednostronny, fałszywy, początek XVI w.**
 Av.: lew wspięty heraldycznie w prawo, ogon podniesiony, zapętłony w ósemkę, w otoku napis: [.....]VSSEC[.....].
 0,146 g, 14,4 mm, miedź, egzemplarz wytarty, znacznie wyszczerbiony, przy krawędzi przebito otwór.
 Wykop III, warstwa IV cz. E; nr inw. 138/III/A/S.
- 10. Getynga (Göttingen), körtling, początek XVI w.**
 Av.: w ozdobnej łukowatej obwódce gotycka majuskułna litera G, w otoku: +MONE...
 Rv.: na krzyżu równoramiennym o rozszerzonych końcach gotycka majuskułna litera G, w otoku: ...IN°CCC...
 0,235 g, srebro, egzemplarz pokruszony, składający się z 3 fragmentów, ok. 1/4 monety. Saurma 3906–3918, Schulten 1004.
 Wykop II, warstwa IV; nr inw. 8/II/A/S.
- 11. Inflanty, Dorpat, biskupstwo, Jan V Blankenfeld (1518–1527), fenig**
 Av.: tarcza sześciopółowa, herb rodowy biskupa, u góry pomiędzy małymi kółeczkami litera T
 Rv.: skrzyżowany miecz i klucz, herb biskupstwa, obwódka perełkowa, *MONETA\\\\A
 0,282 g, 13,4 mm, srebro, obcięty krążek. Neumann 397.
 Wykop X, cz. S-W; nr inw. 205/III/A/S.

12. Lüneburg, 1/2 szeląga 1587

Av.: w perełkowej obwódce brama w murze o trzech wieżach, w niej lew wspięty, w otoku napis: \ON·NO·CI·LVNEBVRG·; rozszczepiona lilia·

Rv.: w perełkowej obwódce jabłko królewskie, w nim cyfry 64, u góry 8-7. W otoku napis: RVDOL·Z·I·A·P·F·D·HAL·S, rozetka

Waga 1,082 g, średnica 19,2 mm, srebro, przy krawędzi przebity i wyrównany otwór. Saurma 3464 odm. daty.

Wykop II; nr inw. 71/III/A/S.

13. Meklemburgia, Rostock, brakteat (1/2 feniga) 1571, mincmistrz Heinrich Schmidt

Av.: minuskułna gotycka litera r, po jej bokach 7-1, na kołnierzu promienie 0,278 g, 14,0 mm, egzemplarz lekko wyszczerbiony na kołnierzu. Kunzel 10.

Stanowisko 11a, wykop III, warstwa IV, cz. E; nr inw. 268/III/A/S.

14. Meklemburgia, Rostock, brakteat (1/2 feniga) 157(.), mincmistrz Heinrich Schmidt

Av.: minuskułna gotycka litera r, po jej bokach data 7-\, na kołnierzu promienista obwódka

0,352 g, 14,7 mm, miedź, egzemplarz nieostry, „rozmyty”, nieznacznie wyszczerbiony na kołnierzu. Kunzel 10-12.

Wykop III, warstwa IV, cz. E; nr inw. 99/III/A/S.

15. Królestwo Polskie, Jan Kazimierz, szóstak 1663, men. Bydgoszcz¹⁴

Av.: popiersie króla w prawo, obwódka liniowa, IOAN·CAN DG REX·POL&S·M·D·LR

Rv.: pod koroną VI i trzy tarcze herbowe, na dole A·T., obwódka liniowa; GROS'ARG'SEX REG POL 1663

2,709 g, 25,0 mm, srebro, egz. wytarty, pogięty, powierzchnia porowata. KS 1669.

Wykop II, warstwa III, obiekt 3; nr inw. 4/II/A/S.

16. Pomorze Zachodnie, biskupstwo kamieńskie, brakteat, 2. ćwierć XIV w., men. Kamień?

Av.: dwa pastorały w słup krzywaśniami na zewnątrz, na kołnierzu 15 promieni

0,307 g, 14,8 mm, srebro, dobrze wybity i zachowany egzemplarz. Suhle tabl. 12/1-2.

Wykop III, warstwa IV cz. E; nr inw. 65/III/A/S.

17. Pomorze Zachodnie, Goleniów, denar, ok. 1400

Av.: Dwa półksiężycy, pomiędzy nimi cztery gwiazdki sześcioramienne

Rv.: Gryf kroczący heraldycznie w prawo

0,217 g, 12,7 mm, srebro, cztery małe dziurki na powierzchni, lekkie ubytki przy krawędzi. DbgP 207.

Wykop III, warstwa IV cz. E; nr inw. 74/III/A/S.

18. Pomorze Zachodnie, Strzałów/Stralsund, brakteat, XV w.

Av.: chorągiew z trzema strefami i trzema kulkami w prawo, przy drzewcu krzyżyk

0,139 g, 13,2 mm, srebro, wyszczerbiony na kołnierzu. DbgP 510.

Wykop II, warstwa VIII; nr inw. 47/II/A/S.

¹⁴ Określenie mennicy wg: W. Szłapinskij, S. Biełopoliskij, *Monety koronne Jana Kazimierza bite w mennicach zarządzanych przez Andrzeja i Tomasza Tymfów w latach 1662–1667 (przypisanie do poszczególnych mennic)*, Lwów 2003, s. 65.

- 19. Pomorze Zachodnie, Szczecin, denar, ok. 1350 r.**
 Av.: Trójwieżowa brama z hełmem garnczkowym w prześwicie
 Rv.: Gryf kroczący heraldycznie w prawo
 0,245 g, 12,0 mm, srebro, stempel awersu przesunięty. DbgP 248.
 Wykop III, warstwa IV, cz. E; nr inw. 228/III/A/S.
- 20. Pomorze Zachodnie, Szczecin?, denar, XIV–XV w.**
 Av.: zarys trójwieżowej bramy
 0,116 g, srebro, 2 fragmenty, ok. 2/3 monety, egzemplarz mocno wytarty.
 Wykop III, warstwa V cz. E; nr inw. 413/III/A/S.
- 21. Pomorze Zachodnie, Tağlim/Anklam, brakteat, 1. ćwierć XIV w.**
 Av.: monogram TA z minimalnie wygiętą poprzeczką, u góry punkt
 0,253 g, 14,5 mm, srebro, dobrze wybity i zachowany egzemplarz. DbgP 99c odm.
 Wykop II, warstwa VIII; nr inw. 48/II/A/S.
- 22. Pomorze Zachodnie, denar, XIV–XV w. mennica nieokreślona**
 Av.: zarys gryfa w lewo
 Rv.: nieczytelny, prawdopodobnie jednostronny
 0,296 g, 12,2 mm
 Wykop II, warstwa VIII; nr inw. 50/II/A/S.
- 23. Pomorze Zachodnie, Ernest Ludwik, fenig (szerf) 1590, men. Wolgast?¹⁵**
 Av.: \OL / \AST / \90
 Rv.: ukoronowany gryf wspięty heraldycznie w prawo
 0,424 g, 14,2 mm, miedź, stempel awersu przesunięty, minimalnie obcięty krążek, awers wytarty. KS 4546, Hildisch 159.
 Wykop III, warstwa V cz. W; nr inw. 81/III/A/S.
- 24. Pomorze Zachodnie, Jan Fryderyk, fenig (szerf) 1591, men. Szczecin**
 Av.: I*F / \Z*S*8 / \ö
 Rv.: ukoronowany gryf wspięty heraldycznie w prawo, pomiędzy tylnymi łapami data 9-1
 0,463 g, 15,0 mm, miedź. Moneta mocno wytarta, złożona z 3 fragmentów, przy krawędzi przebite mały otwór. KS 4373, Hildisch 22 var.
 Wykop II, warstwa III a; nr inw. 16/III/A/S.
- 25. Pomorze Zachodnie, Jan Fryderyk, fenig (szerf) 1591, mennica Szczecin**
 Av.: *I*F / H*Z*8 / *P*ö*
 Rv.: ukoronowany gryf wspięty heraldycznie w prawo, pomiędzy tylnymi łapami data 9-1
 0,523 g, 14,5 mm, miedź
 Wykop III, warstwa IV cz. E; nr inw. 276/III/A/S. KS 4373, Hildisch 22 var.
- 26. Pomorze Zachodnie, Jan Fryderyk, fenig (szerf) 1591, mennica Szczecin**
 Av.: P*ö / *I*F / H*Z*S / P*ö
 Rv.: ukoronowany gryf wspięty heraldycznie w prawo, pomiędzy tylnymi łapami data 9-1
 0,226 g, 14,0 mm, miedź, stempel awersu znacznie przesunięty. KS 4373, Hildisch 22.
 Wykop III, warstwa IV cz. E; nr inw. 291/III/A/S.

¹⁵ Określenie mennicy wg: J. K r ü g e r, *Zwischen dem Reich und Schweden. Die landesherrliche Münzprägung im Herzogtum Pommern und in Schwedisch-Pommern in der frühen Neuzeit (ca. 1580–1715)*, Berlin 2006 (Nordische Geschichte, Bd. 3), s. 80–82.

27. Prusy, Zakon Krzyżacki, brakteat, po 1410 r.

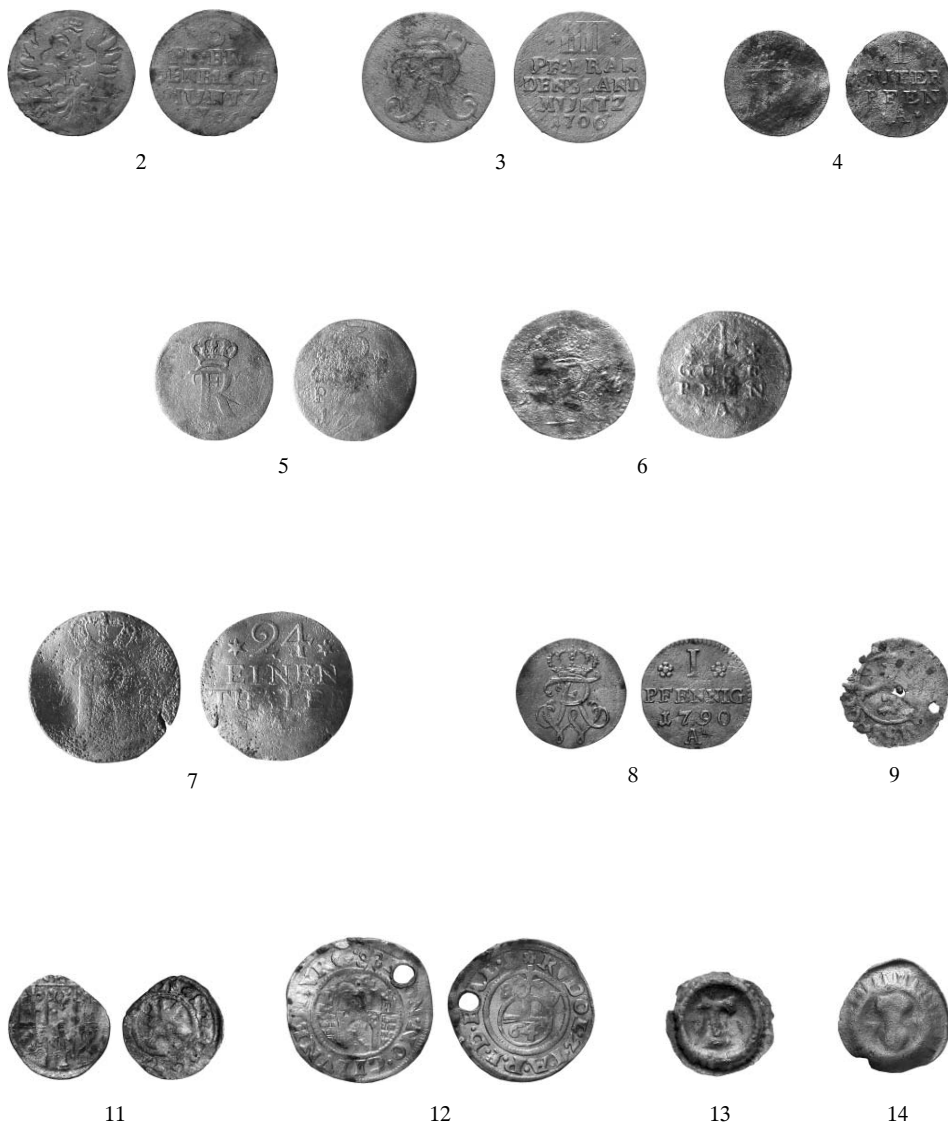
Av.: krzyż maltański

0,077 g, srebro, moneta pokruszona, składająca się z 6 skorodowanych fragmentów, ok. 1/2 monety. Waschinski 221, KS 8987.

Wykop III, warstwa IV cz. E; nr inw. 222/III/A/S.

SKRÓTY

- Bahrfeldt — E. Bahrfeldt, *Die Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg*, t. I, Danzig 1901, t. II, Danzig 1904.
- DbgP — H. Dannenberg, *Münzgeschichte Pommerns im Mittelalter*, Berlin 1893, *Nachtrag*, Berlin 1896.
- Hildisch — J. Hildisch, *Die Münzen der pommerschen Herzöge von 1569 bis zum Erlöschen des Greifengeschlechtes*, Köln–Wien 1980.
- KS — E. Kopicki, *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych*, cz. 1–2, Warszawa 1995.
- Kunzel — M. Kunzel, *Mecklenburgische Münzkunde 1492–1872. Münzgeschichte und Geprägekatalog*, Berlin 1985.
- Neumann — E. Neumann, *Die Münzen des Deutschen Ordens in Preußen, Livland und Mergentheim, deren weltliche Nachfolger die Herzogtümer Preußen, Livland und Kurland sowie die Gepräge der baltischen Geistlichkeit ca. 1219–1801*, Köln 1995.
- Suhle — A. Suhle, *Kolbergs Münzen im Mittelalter*, *Jahrbuch des kolberger Vereins für Heimatkunde*, t. 15. 1939, s. 93–95.
- Saurma — H. Frhr.v. Saurma-Jeltsch, *Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode*, Berlin 1892.
- Schrötter — F. v. Schrötter, *Das Preussische Münzwesen im 18. Jahrhundert*, t. II, III, Berlin 1904, 1911.
- Schulten — W. Schulten, *Deutsche Münzen aus der Zeit Karls V.*, Frankfurt a.M. 1974.
- Waschinski — E. Waschinski, *Brakteaten und Denare des Deutschen Ordens*, Frankfurt a.M. 1934.

Tablica 1. Monety z badań archeologicznych w Stargardzie Szczecińskim
 (fot. Mieszko Pawłowski)

Table 1. Coins from the excavation in Stargard Szczeciński

15

16

17

18

19

21

23

24

25

26

Tablica 2. Monety z badań archeologicznych w Stargardzie Szczecińskim
(fot. Mieszko Pawłowski)

Table 2. Coins from the excavation in Stargard Szczeciński

GENOWEFA HOROSZKO

COINS FROM EXCAVATION IN STARGARD SZCZECIŃSKI

(Summary)

27 coins struck over the period from the thirteenth to the eighteenth centuries were found during an excavation conducted in Stargard Szczeciński in 2005. Two rare specimens are worthy of attention: a bracteate with two crosiers in pale with crooks turned outwards in a radiating border (no. 16) and a counterfeit Czech *peníz* from the beginning of the sixteenth century (no. 9).

The Stargard bracteate bears a close analogy to the two bracteates mentioned in the publication by Arthur Suhle on Kołobrzeg (Kolberg) coins in the Middle Ages in respect of symbolism and size. However, neither the iconography nor the technique of the coin workmanship argue for its attribution to the bishops' mint in Kołobrzeg. Due to the type and the findspot, the bracteate should rightly be linked with a mint of Kamień (Cammin) bishops, but not with the mint in Kołobrzeg. Similarity of iconographic motifs occurring on bishop's pennies and city seals of Kamień might indicate that striking bracteates with the crosiers in pale and pennies with a figure with crosiers in hands took place at the bishop's residence in Kamień itself. Thus the specimen from Stargard is the first registered bishop's bracteate from the Kamień mint in Pomerania.

The other rare, perhaps even unique, phenomenon in Pomerania is a counterfeit one-faced penny (*bílý peníz*, i.e. 'white penny') of Czech king Ladislas II Jagiellon (1471–1516). The Stargard specimen is dated already from the sixteenth century, on account of the representation of a lion rampant. On the original *peníze*, the representation of such a lion occurred on the latest varieties, struck between 1509–1515. The Stargard specimen has no analogy in the find material from the areas of Brandenburg or Pomerania.

Adres autorki/Author's address:
Muzeum Narodowe w Szczecinie
g.horoszko@muzeum.szczecin.pl